

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike®

The Man and the Biosphere Programme, UNESCO

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike Handlingsprogram 2007-2009

Vattenriket i fokus 2007:05

Titel:	Biosfärområde Kristianstads Vattenrike Handlingsprogram 2007-2009
Utgiven av:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Författare:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Framsida	Karta Biosfärområde Kristianstads Vattenrike, T-kartor
Copyright:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike, samt Länsstyrelsen i Skåne län
Upplaga:	50 ex
Rapportserien Vattenriket i fokus:	Rapport: 2007:05
ISSN:	1653-9338
Tryck:	Länsstyrelsen Skåne län

Sammanfattning av Handlingsprogrammet 2007-2009

Handlingsprogrammet för 2007-2009 är det fjärde handlingsprogrammet och har nu bredare fokus än tidigare handlingsprogram. Handlingsprogrammen utgör ett policydokument och en gemensam plattform för kommunens och Länsstyrelsens verksamhet i Vattenriket. Detta, nya handlingsprogram tar fasta på att Kristianstads Vattenrike blev godkänt av Unesco som ett biosfärområde år 2005. Kristianstads kommun och Länsstyrelsen var några av de parter som skrev under ansökan.

Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling. Många verksamheter bedrivs redan i området med dessa förtecken, men den synbara kopplingen till biosfärkonceptet saknas eller är otydlig. Att identifiera och satsa på nya utvecklingsprojekt, utifrån våra lokala styrkor, i områdets temaområden är viktigt.

Detta handlingsprogram beskriver ett urval verksamheter där Biosfärkontoret varit involverade. Det poängteras att verksamheten framöver behöver både breddas och fördjupas.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009 fastställdes som Kristianstads kommuns och Länsstyrelsen i Skåne läns policydokument för verksamheten i biosfärområdet vid beslut av Kommunfullmäktige den 12 juni 2007 (bilaga 1) och Länsstyrelsen den 28 juni 2007 (bilaga 2).

I handlingsprogrammet kommer bl a nedanstående verksamheter att prioriteras.

Besökarna i Biosfärområdet har ökat markant. Det är därför viktigt att intensifiera arbetet med att synliggöra, visa och kunna ta emot alla förväntansfulla besökare. Det nya naturum som kommer att byggas blir den i särklass största satsningen som kommer att göras för att kunna möta det stora antalet besökare till Biosfärområdet. Exempel på andra verksamheter är ökad tillgänglighet för funktionshindrade, brunvit skyltning enligt internationell standard, omarbetning av hemsidan samt en förbättring och utökning av toalettstandarden vid ett antal besöksplatser ute i Biosfärområdet.

Arbetet med temaområdet "De sandiga odlingsmarkerna" tog ett viktigt avstamp under 2006 då Utemuseum Sånarna invigdes. Dokumentation av de sandiga odlingsmarkernas många biologiska värden har också utförts. Det är viktigt att Biosfärkontoret får stöd i arbetet att tillsammans med markägare, myndigheter och andra aktörer kunna identifiera nya juridiska, ekonomiska och sociala verktyg och arbetsformer för bevarande, utveckling och uthålligt nyttjande av de sandiga odlingsmarkerna.

Under senare år har dramatiska förändringar observerats i Hammarsjön och Araslövssjön, som man kan befara allvarligt äventyrar naturvärden, fritidsfisket, ekoturism samt kanske också kan få konsekvenser för rekreation och turism längs kusten, norr och söder om Helgeåns utlopp vid Yngsjö. Under den kommande treårsperioden bör kommunen och Länsstyrelsen gemensamt arbeta för att skapa intresse och resurser för att ställa samman och utvärdera befintlig kunskap, initiera forskning, upprätta miljöövervakningsprogram och åtgärdsprogram i anslutning till sjöarna.

Den utökade verksamheten med ett Biosfärkontor och framöver också med naturum har resulterat i en fortlöpande förändring av verksamheten. Flera nya basala funktioner på Biosfärkontoret/naturum identifierades redan hösten 2005 då kommunen, Länsstyrelsen och Naturvårdsverket började projekteringen för naturum, bl a en utbyggnad av informationsavdelningen, ekologifunktionerna, tekniska och administrativa avdelningarna samt stöd för forskning och miljöövervakning. Naturvårdsskötselorganisationen, som personalmässigt till största delen baseras på osäkra arbetsmarknadsresurser, behöver ges en bättre stabilitet och kärnan av fast anställd fältpersonal behöver utökas. Arbetsuppgifterna kommer att öka ytterligare när besöksströmmarna ökar. Hur resursförstärkningen skall lösas i det korta och långa perspektivet måste också klargöras.

Vid femårsrapporteringen till Unesco 2010, kommer verkställandet av Handlingsprogrammet för 2007-2009 att vara av mycket stor betydelse. Här kommer det att beskrivas hur väl Biosfärområde Kristianstads Vattenrike och dess stödjande parter levt upp till sina intentioner i ansökan.

Inledning

Ett viktigt led i det sedan 1997 fördjupade samarbetet mellan kommunen och Länsstyrelsen kring Kristianstads Vattenrike har varit att ta fram ett gemensamt handlingsprogram.

Handlingsprogrammen har varit treåriga, med start 1998. Handlingsprogrammet för 2007-2009 är det fjärde handlingsprogrammet.

Handlingsprogrammet skall vara en gemensam plattform för kommunen och Länsstyrelsen och utgöra ett policydokument.

De tidigare handlingsprogrammen har haft fokus på naturskydd och bevarande i våtmarksområdet, men har också redovisat den inramning som varit en förutsättning för verksamheten.

Inriktningen på det nya handlingsprogrammet breddas både geografiskt och verksamhetsmässigt eftersom det direkt kopplas till att området 2005 blev godkänt av Unesco som ett biosfärområde, som omfattar en stor del av Kristianstads kommun.

Biosfärområdet och Biosfärkontoret

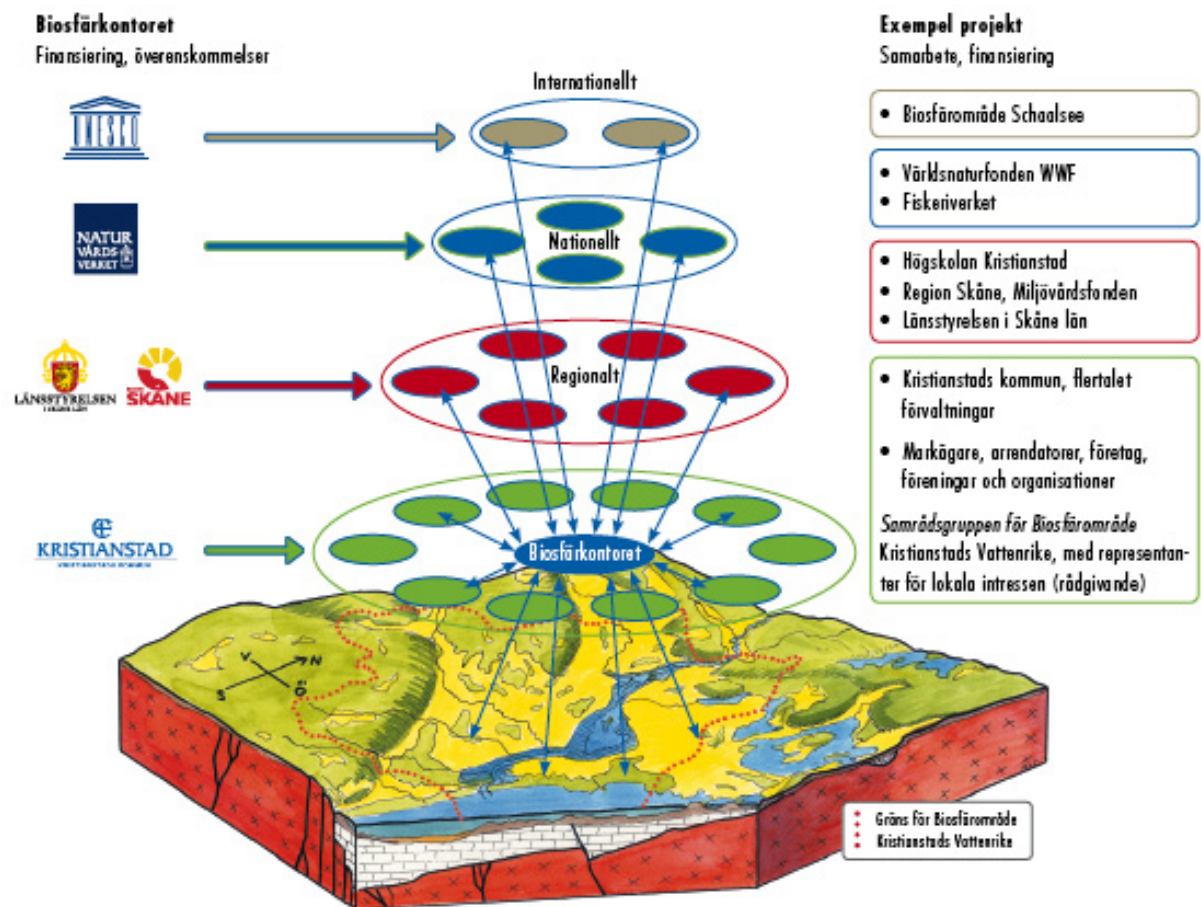
Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling och det är FN-organet Unesco som godkänner dessa, efter förslag från nationella regeringar. Initiativen till biosfärområdena skall komma från lokalt håll, det vill säga från de som bor och verkar i området. Den lokala samverkan mellan olika intressenter i biosfärområdet är grunden för verksamheten, men sedan behövs också ett regionalt, nationellt och internationellt stöd bl a finansiellt och kunskapsmässigt.

I Biosfärområdet har tio temaområden valts ut, som försöker fånga en del av Biosfärområdets landskapskaraktärer och värden. Målsättningen är att det på sikt skall bedrivas verksamheter i vart och ett av dessa temaområden, som knyter an till biosfärkonceptets *bevarandefunktion*, *utvecklingsfunktion* och *stödfunktion*.

Många olika aktörer arbetar redan med dessa tre funktioner i Biosfärområdet, men de enskilda verksamheterna och helheten skulle vinna på om man också via olika nätverk och projekt kunde tydliggöra att man var verksam i ett biosfärområde. Här är det upp till de enskilda aktörerna och Biosfärkontoret att formera sina befintliga resurser och att identifiera resursbehov för att lägga ut den framtida kursen. Detta handlingsprogram är en del i detta arbete.

Beskrivningen av de gångna årens arbete i detta handlingsprogram upptar endast verksamheter där Biosfärkontoret varit delaktigt på något sätt, men i förslagen för de kommande åren poängteras att många fler aktörer behöver koppla upp sig i biosfärkonceptet och att fokus också riktas mot bl a utvecklingsfunktionen där landsbygdsutvecklingen intar en central plats.

Biosfärkontoret består av ett antal personer med resurser för att kunna förmedla kunskap, kontakter och olika sorters stöd. Man har en rådgivande roll och inget myndighetsutövande. Man initierar, driver och stödjer verksamheter och projekt, men i det stora hela är det alltid de som bor och verkar i området som är aktörerna. Driver man verksamheterna med stöd av biosfärkonceptet och tydliggör detta kan ett biosfärområde vara ett kraftfullt verktyg för bevarande och hållbar utveckling, vilket internationella exempel visar.

Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling. Här möter teorin praktiken. Biosfärområdet är en arena där lokala kunskaper och engagemang kan kombineras med nationella och internationella kunskaper och resurser. Figuren vill visa hur detta sker i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Det fria men ändå strukturerade sätt att arbeta, bl a med att föra kunskap mellan olika nivåer, har uppmärksammats både nationellt och internationellt.

Därför är biosfärområden bra

Här finns en lokal mötesplats för kunskapsutbyte, diskussion, planering och konkreta projekt. Många aktörer kan mötas här. Man utgår från lokal kunskap och får kompletterande hjälp med kunskap och resurser utifrån. På det här sättet når också kunskapen om Skåne och Kristianstadsbygden både Stockholm och Paris. Utomlands ses det ofta som attraktivt att bo och verka i ett biosfärområde. Varor som är biosfärmärkta stärker marknadsföringen. Biosfärområden kan ge värdefull kunskap för att möta det oförutsedda. Förändringar i ett ekosystem skall hanteras med bibehållen valfrihet att utvecklas i olika riktningar. Detta arbetssätt kan sammanfattas med orden, ”*tänk efter före och behåll valfriheten*”.

Unescos grundläggande värderingar och arbetssätt för verksamheter i biosfärområden, med speciell anknytning till Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Biosfärområden omfattas av MAB-programmet (Man and the Biosphere Programme) som i sin tur tillhör Unesco, som är FN:s fackorgan med ansvar för utbildning, vetenskap och kultur.

I december 2006 fanns 507 *biosfärområden* i 102 olika länder i alla världsdelar. Syftet med biosfärområden är att de skall vara modellområden där man antar utmaningen att praktiskt visa hur bevarande och utveckling kan kombineras. Biosfärområden skall uppfylla tre olika *funktioner* (*bevarandefunktionen, utvecklingsfunktionen och den logistiska stödfunktionen*). Det är dessa funktioner som styr arbetssättet i biosfärområden. *Stödfunktionen* skall fungera som hjälp vid demonstrationsprojekt, miljöutbildning och praktik, forskning och miljöövervakning.

Biosfärområden nomineras av nationella regeringar och utses av Unesco i Paris. Tidigt på våren 2005 lämnade Kristianstads kommun in en ansökan, undertecknad av Kristianstads kommun, Länsstyrelsen i Skåne Län, Skogsvårdsstyrelsen i Södra Götaland och Naturvårdsverket, till Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet för beredning inför ett regeringsbeslut. Regeringen tog beslut den 17 mars 2005 om att tillstyrka ansökan och uppdrog åt Svenska Unescorådet att överlämna ansökan till Unesco i Paris.

Biosfärkontoret, som 2006 ersatte den administrativa enheten Ekomuseum Kristianstads Vattenrike, koordinerar, initierar och driver verksamheter med utgångspunkt från de tre funktionerna enligt Unescos koncept för biosfärområden. I Sverige gäller ingen speciell lagstiftning för att ett område är ett biosfärområde. Biosfärkontoret och dess breda nätverk av olika experter har en rådgivande roll i biosfärområdet.

Variation och kontrast kännetecknar Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Här finns en mosaik av artrika naturtyper som avlöser varandra från åarna till havet. Tio temaområden (landskapstyper) med höga naturvärden, som beskrivs i ansökan till Unesco, har identifierats. Dessa temaområden skall tjäna som ett tydligt verktyg som identifierar och synliggör olika landskapstyper och områden. I varje temaområde skall arbetet inriktas på de tre funktionerna *bevara* (landskap, ekosystem och arter), *utveckla* (på ett hållbart sätt) och *stödja* (information, undervisning, miljöövervakning och forskning).

Temaområden i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

1. Våtmarksområdet längs Helge å
2. Vattendrag från Linderödsåsen
3. Sluttningsskogar på Linderödsåsen
4. Dynlandskapet längs kusten
5. Kustnära delarna av Hanöbukten
6. Sandiga odlingsmarker
7. Balsberget och Råbelövssjön

ej markerade på kartan

8. Värdefulla trädmiljöer i odlingslandskapet
9. Tätortsnära natur
10. Grundvatten

Under många år har arbetet huvudsakligen varit inriktat på temaområdet *Våtmarksområdet*, men efter det att en ny ekologitjänst tillsattes 2006 har arbetet med temaområdet *Sandiga odlingsmarker* tagit rejäl fart.

Även i flera andra temaområden har Biosfärkontoret varit mer eller mindre delaktiga, här har verksamheterna primärt drivits av andra parter som t ex Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Högskolan Kristianstad, olika förvaltningar på Kristianstads kommun eller föreningar och organisationer i området. Bland aktiviteter som kan nämnas i dessa sammanhang är t. ex Vattendirektivet, Vramsåns vattenråd/intresseförening, Grundvattenråd för Kristianstadsslätten, Helgeådalen i ett långtidsperspektiv, Modellskogar, Översiktsplanarbetet och Kustplanen.

Det arbetssätt och de värderingar som utgör basen för Biosfärkontorets verksamhet i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike ligger helt i linje med Unescos syn på hur ett biosfärområde skall arbeta och detta är också anledningen till att det finns ett godkänt biosfärområde här i Kristianstad. Det är därför viktigt att samsynen på värderingar och arbetssätt markeras av alla parter i detta handlingsprogram.

Intensifierat arbete för att synliggöra, visa och ta emot besökare i Biosfärområdet

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är ett viktigt besöksmål i Destination Kristianstad. Biosfärområdet skall ha en roll och kompetens att kunna vara aktiv part i utveckling av hållbar besöksnäring – vad gäller produktutveckling, marknadsföring och information/gästmottagning. Området är inte bara viktigt ur den inre turistens synpunkt. Minst lika viktigt är funktionen som rekreationsyta för bygdens befolkning. Detta gäller t.ex. den vidsträckta kusten, men också den tätortsnära naturen, där man från stadens centrum kan vandra på spångar och stigar längs Helge å, genom vasshav och videsnår och ut längs de öppna värdefulla våtmarkerna med mycket höga naturvärden. På detta vis utgör Helge å med omgivande marker omistliga delar i staden Kristianstads grönstruktur. Det ideella föreningslivet använder i mycket hög utsträckning Biosfärområdet för exkursioner och föreningsaktiviteter.

Sedan invigningen av Biosfärområde Kristianstads Vattenrike har intresset för att besöka Biosfärområdet ökat markant. I takt med att Biosfärområdet blir ett allt mer attraktivt besöksmål ökar behovet av att ytterligare synliggöra och tillgängliggöra besöksplatserna ute i området för besökare från när och fjärran. De flesta som vill besöka området tar del av information via hemsidan, Turistbyrån och foldrar och tar sig till Biosfärområdets besöksplatser på egen hand eller med någon av de turistentreprenörer som är verksamma i området. Biosfärkontoret tar i den mån det är möjligt hand om myndigheter, institutioner och forskare.

Det nya naturum som kommer att byggas blir den i särklass största satsningen som kommer att göras för att kunna möta det stora antalet besökare till Biosfärområdet. *Naturum Kristianstads Vattenrike* riktar sig i första hand till den breda allmänheten. Detta görs tydligt genom att naturum placeras i nära anslutning till staden, men ändå i ett upplevelserikt närlandskap. Naturum är i dagens läge främst ett samarbete mellan kommunen, Länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Detta naturum kommer att vara ett nav i Biosfärområdet. Många biosfärområden har en byggnad som samlingspunkt för information och aktiviteter, vilket är angeläget att etablera också i Kristianstad. En placering av naturum i våtmarksområdet nästan i centrum av staden anknyter också väl till människans deltagande och närvaro i ett biosfärområde (Man and the Biosphere Programme, Unesco). Syftet med detta naturum skall vara att det fungerar som porten till Vattenriket. Här skall man på ett upplevelserikt och intresseväckande sätt via utställningar och en mängd aktiviteter kunna ta del av Vattenrikets natur- och kulturhistoriska värden. Besökarna i naturum skall inspireras att ge sig ut i närområdet och till besöksplatser längre bort i Vattenriket. Naturum skall också fungera som en mötesplats för programverksamhet, diskussion och samarbetsprojekt i Biosfärområdet.

Under 2006 inleddes en satsning på att renodla de drygt 20 besöksplatserna så att alla platser är välskyltade och att besökaren känner en tydlig framme-känsla när platsen nåts. Nya kartor togs fram och kommer att sättas upp på samtliga besöksplatser under 2007. I samband med detta har nytt produktionssätt och skyltmaterial för utomhusinformation tagits fram. En svit på nio nya foldrar togs också fram under 2006 för att underlätta för besökare. I augusti 2006 fick Biosfärkontoret projektmedel för att öka tillgängligheten för rullstolsburna till Biosfärområdets besöksplatser och ett tre årigt arbete inleddes under hösten.

Under kommande treårsperiod kommer arbetet bl a att inriktas på följande konkreta delprojekt:

Naturum Kristianstads Vattenrike

Naturum planeras vara färdigt hösten 2009. En arkitekttävling har utförts och det konkreta arbetet med att förverkliga byggandet av naturum, bro och andra kringarrangemang planeras starta sommaren hösten 2008. En speciell budget finns som grund för naturums investeringar och nu behöver det även planeras mer i detalj för en driftsbudget som skall möjliggöra bemanningen av naturum med Biosfärkontor. Naturum skall innehålla många funktioner och verksamheter bl a utställningar med akvarier och ett utvändigt demonstrationsfiske, naturskola och guider, reception och hörsal, båtuthyrning, spångar och gömsle i närområdet mm vilket allt ställer krav på en kvalificerad bemanning. Rekryteringen av personal behöver göras i god tid, så att verksamheterna är väl förberedda när naturum invigs.

Ökad tillgänglighet för alla

Tack vara det projektstöd som Biosfärkontoret erhöll från Naturvårdsverkets Lokala naturvårdssatsning (LONA), i augusti 2006 kommer flera av Biosfärområdets platser att förbättras för funktionshindrade, detta genom nya spångar, sittgrupper, fiskebryggor, handikapptoiletter och skyltmarkeringar. En referensgrupp med bred förankring bland ideella organisationer, kommunala förvaltningar och företrädare för naturintresserade rullstolsburna ingår i projektet.

Brunvit vägs skyltning

Brunvita vägs skyltar har länge symboliserat erkända sevärdheter i Europa. Samtliga världsarv är till exempel skyltade med brunvita skyltar och troligen blir fallet även så för biosfärområden i Sverige, även om det kan dröja. Biosfärkontoret har för att skynda på processen fört en dialog med både Vägverket och kommunala förvaltningar och avser med stöd av denna kommunikation att gå in med en separat ansökan hos Vägverket om att Biosfärområde Kristianstads Vattenrike skall få använda brunvita skyltar till besöksplatserna i Biosfärområdet. Denna ansökan tillsammans med en vägs skyltningsplan skall arbetas fram under 2007.

Hemsidan www.vattenriket.kristianstad.se

Hemsidan är enormt viktig, både som arbetsredskap för personalen på Biosfärkontoret, och för besökarna till Biosfärområdet. Hemsidan var tidigt ute och har redan firat 11 år och behöver justeras upp. Bland annat behöver hemsidan fungera ännu bättre för synsvaga och kommer som ett led i tillgänglighetsprojektet att rustas upp med nedladdningsbara ljudfiler för synskadade besökare som vill ta med sig information ut i landskapet. En översyn av hemsidan kommer att inledas under 2007.

Toaletter

Frågan om behov av toaletter för Biosfärområdets besökare, framförallt i anslutning till Biosfärområdets våtmarksområde, har tagits upp i många sammanhang. För närvarande finns enbart enklare TC på Lillö och Håslövs ängar. Inom ramen för projektet Ökad tillgänglighet planeras för två nya TC vid Ekenabben och vid Pulken. Vid ett möte med Samrådsgruppen för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike i juni 2006 beslöts att Mark- och exploateringskontoret skulle kalla samman en arbetsgrupp för att ta fram en plan toalettplan för Biosfärområdet och i förlängningen för Kristianstad som destination för besökare. Denna grupp har samlats ett par gånger under 2006 och arbetet fortskrider.

Sammanfattningsvis kan man slå fast att den ökande besöksströmmen till Biosfärområdet kommer att ställa allt högre krav på en ökad tillgänglighet i ett brett perspektiv som omfattar allt mellan hemsida och toaletter. Avsikten är att arbeta med dessa frågor på ett sätt så att Biosfärområdet kan ta emot besökare på ett hållbart sätt även framöver.

Ekenabben är en av de platser där tillgängligheten för alla ökas tex genom detta ekbord med gott om plats för rullstolsburna:
Foto Karin Magntorn

Sandiga odlingsmarker

Under 2006 togs ett viktigt avstamp i arbetet med temaområdet sandiga odlingsmarker, då Utemuseum Sannarna med omgivande demonstrationsodling invigdes, i strålände septembersol. I augusti 2006 fick Biosfärkontoret statliga projektmedel för att arbeta med de sandiga odlingsmarkerna i Biosfärområdet. Tigare under året hade även Region Skånes miljövårdsfond beviljat medel.

Mycket arbete under året som har gått har lagts på att dokumentera de sandiga odlingsmarkernas biologiska värden för att få ökad kunskap och därmed bättre kunna styra restaurerings-, utvecklings- och bevarandeåtgärder till de mest lämpade områdena. Inventeringar av kärlväxter, buksvampar och solitära bin har genomförts under 2005 och 2006 med främsta tyngdpunkt på markerna väster om Åhus. Detta arbete kommer att fortsätta och utvecklas ytterligare under de närmsta åren och omfatta även andra områden inom Biosfärområdet.

Kommunstyrelsen tog under 2006 beslut om att föra över ett antal områden från markreserven till den kommunala naturvårdsfonden, där ibland flera områden med sandiga odlingsmarker. Bland annat har området kring Utemuseum Sannarna förts över till fonden. Det är mycket positivt att dessa marker nu kan skötas för att främja natur- och rekreationsvärdena.

De sandiga odlingsmarkerna runt Sannarna och Ripa Sandar har under sommaren stått i fokus för arrangemang med häst och vagn i Linnés fotspår. Foto Hans Cronert

En del restaureringsåtgärder har också påbörjats bl.a. borttagning av igenväxningsvegetation (främst tall) och plöjningar, med avsikt att röra om i marken och föra upp kalkhaltig sand samt att skapa sandblottor.

Arbetet med de sandiga odlingsmarkerna under kommande treårsperiod

Genom det inventeringsarbete som hittills har utförts har Biosfärkontoret fått ökad kunskap om de höga naturvärdena på markerna främst väster om Åhus med Ripa och Horna sandar samt Sännarna. Det är önskvärt med en mosaik av varierad markanvändning inom detta och liknande områden för att bevara och utveckla dess säregna och unika kvalitéer. Under arbetets gång har det blivit allt tydligare att nya ”verktyg” krävs för att uppnå detta som t ex. utveckling av nya avtalsformer, rådgivning och information, som möjliggör en varierad skötsel av markerna med uppodling, bete och trädesperioder. I dagsläget är det en strikt uppdelning mellan åker- och betesmark och dess olika ersättningssystem och regelverk. De sandiga odlingsmarkerna hamnar i en gråzon mellan dessa båda markslag och dess komplexa samband mellan markanvändning och skötselbehov gör det än mer komplicerat att hantera. Samtidigt har dess natur- och kulturvärdena uppmärksamats allt mer på senare tid, bland annat genom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, då flera av dessa arter är knutna till sandiga marker.

En viktig uppgift för Biosfärkontoret framöver kommer att vara att i bred samverkan med markägare, olika myndigheter och organisationer delta i och verka för arbete med framtagning av nya juridiska, ekonomiska och sociala verktyg, parallellt med arbete med befintliga arbetsmetoder för bevarande och utveckling. Biosfärområdet ska fungera som ett modellområde och kan vara en viktig arena för att samla och utvärdera kunskap, infallsvinklar och problemställningar kring de sandiga odlingsmarkerna, som sedan kan användas på andra platser. Detta arbete tillsammans med information och rådgivning, kommer att vara en mycket viktig del för att verka för ett hållbart nyttjande av de sandiga odlingsmarkerna.

Knutet till de olika projektmedel som beviljats till de sandiga markerna kommer arbetet med inventeringar och olika restaureringsåtgärder att fortsätta inom hela Biosfärområdet. Fältvandringar kommer att anordnas för att sprida information och utbyte av kunskap med markägare, brukare och andra intresserade. Ytterligare informationsmaterial kommer att tas fram och en bevarande- och utvecklingsplan för Ripa sandar kommer att skrivas.

Sammanfattningsvis är det av hög vikt att Biosfärkontoret får stöd för att, i brett samarbete med olika markägare, myndigheter och andra aktörer, jobba fram nya juridiska, ekonomiska och sociala verktyg och arbetsformer, som tillsammans med befintligt arbetssätt kan verka för bevarande, utveckling och uthålligt nyttjande av de sandiga odlingsmarkerna i Biosfärområdet i framtiden.
--

Sjöarna och våtmarksområdet

Tydliga förändringar i Hammarsjön och Araslövssjön. Vad kan vi göra?

Under senare år har dramatiska förändringar skett i Hammarsjön och Araslövssjön som man kan befara, allvarligt äventyrar naturvärden, rekreativvärden (fritidsfiske), ekoturism och kanske också kan få konsekvenser genom uttransport av ämnen till Hanöbukten och påverkan på badstränderna. De många sävriggarna, som tidigare karakteriserade sjöarna, har försvagats och försvunnit över stora ytor vilket dokumenterats genom flygbildsdokumentation. Den befarade minskningen av många av de häckande våtmarksfåglarna har dokumenterats och visat sig vara värre än väntat. Vattenfärgen – brunfärgningen – har ökat kraftigt under senare år och grumligheten är periodvis mycket kraftig. Slutligen har grågässen ökat starkt som häckfågel vilket sannolikt bidragit till skadorna på vassvegetationen.

Förändringarna i Hammarsjön kan ses tex genom att undervattensvegetationen är täckt av slam, att antalet häckande skäggdoppingar har minskat drastiskt samt att sävriggarna som tidigare karakteriserade sjöarna har försvagats och försvunnit från stora ytor. Mer intakta sävriggar och häckande doppingar finns bara kvar i Herculesviken.

Foto: Vybild Herculesviken Sven-Erik Magnusson, undervattensvegetation Nils Carlsson, skäggdopping Patrik Olofsson/N, försvagade sävriggar Hans Cronert.

För att ta del av den lokala kunskapen, genomförde Biosfärkontoret och Högskolan våren 2006 intervjuer av många av de aktörer (fritids- och yrkesfiske, fritidbåtsfarare, naturvårdare och ornitologer) som utnyttjar vattendraget. Uppfattningarna är inte helt överensstämmande vilket understryker svårigheten att bedöma vad som händer. Frågeställningen är mycket komplex och förmodligen är det en rad orsaker som på olika sätt samverkar. Det känns mycket angeläget att försöka förstå vad som händer för att kunna vidta åtgärder. Mot bakgrund av de oklara orsakssambanden är det angeläget att ställa samman och utvärdera den kunskap som finns, initiera forskning och upprätta ett miljöövervakningsprogram som

bättre följer vad som händer. Målet är att få fram den kunskap som behövs som vägledning till de kraftfulla åtgärder som krävs. Det är viktigt att få nationell (och internationell) fokus på problembilden. Under den kommande treårsperioden bör Länsstyrelsen och kommunen gemensamt sträva efter att få fram resurser för att;

- 1) ställa samman och utvärdera den kunskap som finns och den begränsade övervakningsverksamhet som sker
- 2) initiera forskning som ger kunskap om det som händer
- 3) upprätta ett miljöövervakningsprogram för att följa den fortsatta utveckling avseende olika biologiska, hydrologiska och fysikaliska/kemiska parametrar och för att följa upp resultaten av de åtgärder som behöver vidtas
- 4) upprätta åtgärdsprogram

Fortsatt arbete med naturskydd, viltförvaltning (tranor och gäss) mm i våtmarksområdet längs nedre Helgeån

De regelbundet översvämmade strandängsmarkerna i våtmarksområdet mellan Torsebro och havet är unika för Sverige och nordvästra Europa och hyser många i det moderna jordbrukslandskapet tillbakaträngda och hotade fågel-, insekts- och växtarter. Ängsmarkerna är också viktiga rastplatser för ett stort antal våtmarksfåglar, höst, vinter och vår.

Under perioden har arbetet skett enligt den policy som lades fast redan i första programmet (för perioden 1998-2000), innebärande fortsatt samverkan i olika utvecklingsprojekt med lantbrukare för vidmakthållande av hävden och projekt kring restaurering av våtmarker och utnyttjande av ängshöet som resurs. Projektet har rönt uppmärksamhet och lett till studiebesök från andra delar av länet, landet och norra Europa. Det påbörjade arbetet med reservatsbildning har fortskridit inom västra sidan av Hammarsjön och i Egeside-området. I syfte att arrondera naturvårdsmark har sådan inköpts av staten i Egeside-området och av kommunen inom Hercules naturreservat. I det sistnämnda fallet har kommunen erhållit statsbidrag.

Det är viktigt att följa upp utvecklingen av hävden på de ur nationell synpunkt stora och värdefulla strandängsområdena och förekomsten av häckande fåglar beroende av betes- och slåtterhävdad mark. Under perioden planeras uppföljande inventering av markhävden inom våtmarksområdet och förekomst av hävdberoende strandängsfåglar. Senast detta gjordes var 2002 respektive 2003. På många håll i Europa minskar strandängsfåglarna och olika projekt pågår för att få fram mer kunskap och att försöka vända den negativa utvecklingen.

Under verksamhetsperioden har ett fortsatt fruktbart viltskadeförebyggande arbete skett med gåsförvaltning och tranhantering i samverkan mellan myndigheter, brukare och ideella organisationer. Bland annat har en "gåsakar" kunnat anställas för att ge råd och avlasta lantbrukare som har bekymmer med stora mängder gäss och tranor. De stora antalen tranor på våren har uppskattats av naturintresserade allmänheten och också för tillresande från andra delar av Sydsverige och Danmark.

Sammanfattningsvis är det av stor vikt att lyfta frågan, bringa klarhet och försöka åtgärda orsakerna till de dramatiska förändringar som sker i Hammar- och Araslövssjön. Det som hänt belyser också behovet av en väl fungerande miljöövervakning här liksom inom andra miljöer. Det är också angeläget att fortsätta det framgångsrika arbetet med skydd och förvaltning av naturvärdena i våtmarksområdet och positiv hantering av tranor och gäss för att minimera de skador och konflikter som dessa orsakar.

Förändringar av arbetsuppgifter och verksamhet kräver nya arbetsformer och organisation

Framväxten av Biosfärområde Kristianstads Vattenrike och naturum

Verksamheten Kristianstads Vattenrike startade den 1 september 1989. Verksamheten gavs namnet *Ekomuseum Kristianstads Vattenrike* (EKV). Namnet *Vattenrike*[®] registrerades av Kristianstads kommun som varumärke hos PRV. Verksamheten placerades organisatoriskt direkt under kommunstyrelsen och kommunstyrelsens ordförande. Detta är fortfarande fallet. Under mer än tio år drevs verksamheten som ett ekomuseum, dvs. ett stort antal besöksanläggningar, med och utan information, byggdes ute i Vattenriket. Olika natur- och kulturvårdsprojekt samt utbildningsverksamheter (Naturskola) utfördes liksom hjälp åt olika turistverksamheter t ex etablerandet av Flodbåten.

År 2001 fattade kommunstyrelsen ett beslut om att ge ekomuseichefen i uppdrag att ta fram underlag och att knyta kontakter för att kunna ge Kristianstads Vattenrike status som ett av Unesco godkänt Biosfärområde.

2002 etablerades ett Biosfärkandidatkontor Kristianstads Vattenrike (BkKV) som under en treårig projekttid skulle ta fram underlag för ansökan.

Ansökningshandlingarna kunde efter ett omfattande förankringsarbete och remissförfarande lämnas till Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet vid årsskiftet 2004-2005.

Regeringen tog våren 2005 ett beslut att föreslå Kristianstads Vattenrike som biosfärområde och lämnade ansökan till Unesco i Paris.

Unescos beslutande konselj för biosfärområden utsåg den 29 juni 2005 Kristianstads Vattenrike som ett av 23 nya biosfärområden i världen. Sommaren 2005 fanns 482 biosfärområden i 102 länder på jordens alla kontinenter.

Den 16 september 2005 invigdes Biosfärområde Kristianstads Vattenrike (BKV) av miljöminister Lena Sommestad, ämnesspecialisten vid Unescos Man and the Biosphere office i Paris Jane Robertson och kommunstyrelsens ordförande i Kristianstad Heléne Fritzon.

Under alla år har det i bakgrunden funnits ett önskemål att kunna knyta samman de olika besöksplatserna i Vattenriket med en centralt placerad anläggning. Olika förslag har under årens lopp gjorts på innehåll och placering av en sådan anläggning, men någon möjlighet till finansiering har varit svår att finna. Under ansökningsarbetet, för att bli ett biosfärområde, utökades kontakterna med bl a Naturvårdsverket och under detta arbete framstod det som angeläget för Naturvårdsverket att ta med Vattenriket i sin naturumplan. Hösten 2005 intensifierades arbetet och konkreta diskussioner och överenskommelser kunde göras mellan Kristianstads kommun och Naturvårdsverket vilket gav som resultat att kommun och stat gjorde en överenskommelse att bygga ett naturum i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Den 18 januari 2006 gavs en gemensam pressinformation där man berättade att man skulle bygga ett naturum med utställningar, konferenslokaler, café, kontor mm och att anläggningen skulle placeras på pålar i de stadsnära våtmarkerna vid Helge å.

Under sommaren 2006 skickades en inbjudan ut för att kunna välja ut fyra arkitektföretag till tävlingen.

Den 6 november 2006 bjöds de fyra utvalda företagen till ett startmöte för arkitekttävlingen. Arkitekttävlingen pågår fram till den 31 januari 2007, varefter en jury kommer att välja ut ett vinnande förslag som kommer att presenteras den 29 mars 2007.

Byggnationen planeras komma igång sommaren/hösten 2008 och naturum beräknas invigas hösten 2009.

Naturvårdsskötsel C4 Teknik

Under resans gång från Ekomuseum till Biosfärkontor och Biosfärområde har det också vuxit fram en naturvårdsskötselorganisation vid C4 Teknik, som är en del av den logistiska (stödande) funktionen i Biosfärområdet. Redan under 1990 talets mitt hade det byggts så många besöksanläggningar och fogats till naturområden, att det behövdes en kraftfullare skötselbemanning än den som kunde ställas till förfogande från kommunens arbetsmarknadsavdelning. Under 1997 fördes diskussioner mellan Länsstyrelsen och kommunen om skötsel av drygt 60 objekt i Kristianstads kommun.

I dagens läge finns en naturvårdsskötselorganisation vid C4 Teknik, som sköter besöksanläggningarna i Biosfärområdet som är kopplade till Biosfärkontorets arbetsområde. Man sköter och utvecklar mark och anläggningar som är naturreservat eller avsatta för naturvårdsändamål och mark som tillhör den kommunala eller statliga naturvårdsfonden i Kristianstads kommun inklusive Biosfärområdet.

Enligt avtal mellan Länsstyrelse och kommunen skall det också finnas ett arbetslag från C4 Arbetsmarknad som resurs och stöd åt skötselorganisationen.

Övergripande organisationsförändringar, 2007 och framöver

Den utökade verksamheten, först från Ekomuseum till Biosfärkontor och framöver också med ett naturum har resulterat i en fortlöpande förändring av verksamheten, både till innehåll och omfattning. Den största förändringen ligger framför oss då naturum kommer att stå klart, men även det stegrande antalet besökare ute på Biosfärområdets besöksplatser kommer att ställa betydligt högre krav på tillsyn och underhåll.

Med utgångspunkt från det nuvarande organisationsutseendet kan man se att det framöver behöver stakas ut en färdriktning för organisationen som tar hänsyn till både nödvändiga omedelbara förändringar och sådana som ligger så långt fram i tiden, som när naturum finns på plats. En successiv anpassning av organisationen behövs således ske framöver, eftersom vi i dagens läge enbart i grova drag kan se hur de framtida behoven ser ut, när naturum finns på plats.

När man stakar ut biosfärarbetets organisation behöver man också ta hänsyn till att den skall klargöra organisationen både inom verksamheten (Biosfärkontor, naturum, Naturvårdsskötselorganisation) och hur den omfattar kopplingarna till finansörer och avtalsparter (Kristianstads kommun, Länsstyrelsen i Skåne län, Region Skåne, Naturvårdsverket och Unesco).

Biosfärkontoret med naturum

Flera basala funktioner på Biosfärkontoret/naturum kan man redan nu förutse ganska klart bl a

- En utbyggnad av informationsavdelning med programansvarig, receptionist och naturguider
- Ekologtjänster med bl a limnolog/akvarie/fiskeansvarig mm
- Teknisk funktion med tekniskt ansvarig och vaktmästare
- Administrativ funktion för kansli-, ekonomi-, och personaladministrativa arbetsuppgifter
- Logistisk stödfunktion för forskning och miljöövervakning, som kan ske i samarbete med Högskolan och Länsstyrelsen.
- Utvecklingsfunktionen, kopplat till hållbar utveckling är ett av de tre benen i ett biosfärområde. Här måste skapas resurser för samarbete kring företagsstöd och produktutveckling tillsammans med lokala, regionala och nationella aktörer

Naturvårdsskötselorganisationen

Naturvårdsskötselorganisationen, som personalmässigt till största delen baseras på osäkra arbetsmarknadsresurser, behöver ges en bättre stabilitet och kärnan av fast anställd fältpersonal behöver utökas. Arbetsuppgifterna kommer att öka när besöksströmmarna ökar, olika tillgänglighetssatsningar genomförs (ex.vis olika handikappanpassningar), äldre anläggningar med 10-15 år på nacken behöver bytas ut och ytterligare anläggningar (spångar, gömsle mm) tillkommer i anslutning till Naturum. Hur detta skall lösas både i det korta och långa tidsperspektivet måste klargöras.

Många samarbetsparter

Framöver är det också viktigt att tänka på hur andra verksamheter (Naturskola, Klimatkansli, Agenda-21, kommunekolog, Högskolan mm) som i dagens läge finns med i biosfärarbetet, men som organisatoriskt ligger utanför Biosfärkontor och Naturvårdsskötselorganisation, eventuellt kan knytas till verksamheten, troligtvis inte rent organisatoriskt, men kanske på annat sätt som t ex lokaliseringsmässigt.

Biosfärråd

Strukturen och relationen mellan Biosfärkontoret och dess olika basfinansiärer (Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Skåne län, Region Skåne och Kristianstads kommun) samt samarbetsparter som är delaktiga via skrivna överenskommelser t ex. Unesco bör också struktureras och formaliseras, kanske via ett "Biosfärråd".

Utvecklingsfunktionen behöver stärkas

Biosfärområdets utvecklingsfunktion behöver sättas i fokus, gärna med några av de olika temaområdena som utgångspunkt. Det är viktigt att främja och stödja samarbetet med olika aktörer, både föreningar och enskilda, som arbetar med utveckling av Biosfärområdets olika värden bl a produktutveckling, marknadsföring, omhändertagandet av externa besökare och bygdens eget folk. Här kan det också röra sig om både projektstöd och informationsutbyte.

Några exempel på tänkbara utvecklingsområden i Biosfärområdet:

-Nötkött från naturbetesmarker: Att bättre synliggöra kopplingen biologisk mångfald– betesdjur–köttproduktion. Med en ökad konsumtion av lokalt producerat kött från strandängar och andra naturbetesmarker skapas förutsättningar för en livskraftig djurhållning och därmed bevarad biologisk mångfald.

-Landsbygdsutveckling: Kopplingen biologisk mångfald–attraktiv natur–ett livskraftigt lantbruk. Att erbjuda boende, kultur- och naturupplevelser eller mat och dryck är exempel på kompletterande sidoaktiviteter som kan ge förutsättningar för ett livskraftigt lantbruk.

Biosfärområdets roll är t.ex. att hjälpa till för att konkret få fram aktiviteter och aktörer ur ett ekoturistiskt perspektiv; t.ex. guider, vandrings- och cykelleder, fiske, ”besökspaket”.

-Stadsutveckling: Biosfärområdets kärnområde finns delvis inom stadsområdet vilket ställer särskilda krav på utvecklingsarbete om hur samspelet mellan en växande stad och naturområdet kan ske på ett hållbart sätt. Främst i gränzonerna mellan bebyggelse och natur sker en utveckling ex genom idéer om vattennära boende som måste styras och utvecklas på ett sätt som är till gagn för både staden och naturområdet.

-Bredda kustturismen: Ett mycket stort antal personer besöker under sommaren kusten för sol och bad. Ett framtida projekt är att bredda kustturismen, så att de många kustturisterna också upptäcker inlandets värden.

-Jordbruksmarken: En utmaning är att hitta ny användning av jordbruksmark så att ekologiska värden och kulturlandskapsvärden kan fortleva samtidigt med sociala värden och med så god ekonomisk bärkraft som möjligt, t.ex. våtmarksgräs och alternativa grödor. En annan utmaning är att tillsammans med lantbruket med stöd av forskning utveckla ny vattensnålare bevattningsteknik.

För att få en kraftfull och tydlig utvecklingsfunktion i Biosfärområdet behövs en person som kan hjälpa till med detta. På liknande sätt som det nu finns kompetens inom bl a undervisning, information och ekologi på Biosfärkontoret borde en person med praktisk och teoretisk kompetens inom landsbygdsutveckling kopplas till Biosfärkontoret. Detta måste ske i mycket nära samarbete mellan bygdens näringsliv, näringslivskontoret mfl. Finansiering och organisatorisk tillhörighet behöver diskuteras.

Samrådsgruppen

Samrådsgruppen är en rådgivande grupp med representanter från olika lokala intressenter. Den får ett nytt och utvidgat arbetsområde eftersom bevarandefunktionen med naturvård, nu också skall kombineras på ett tydligare sätt med utvecklingsfunktionen och den logistiska stödfunktionen. Dessutom vidgas fokus från främst våtmarksområdet till att gälla hela Biosfärområdet.

Sammanfattning av organisations- och verksamhetsförändringar

Det ställs höga förväntningarna från nuvarande och framtida besökare till Biosfärområdet och naturum:

- som ett av Skånes intressantaste och mest upplevelserika besöksmål
- som ett modellområde för hållbar utveckling
- som en arena där möjligheter ges för praktiskt och teoretiskt kunskapsutbyte

För att minst kunna motsvara dessa förväntningar är det mycket viktigt att omedelbart se över organisation och resursfördelning, både i det korta och långa perspektivet.

Inledande diskussioner kring driftkostnader för personal mm för naturum togs redan hösten 2005 inför projekteringen av naturum, eftersom det var viktigt för alla parter att ta med sig verksamheten och driften i diskussionen inför det planerade bygget av naturum.

Biosfärkontorets förslag

I ansökan som lämnades in till Unesco våren 2005 beskrivs de grundläggande värderingar och arbetssätt som kommunen och länsstyrelsen ställer sig bakom för att uppfylla de kriterier som ställs för att bli godkänt biosfärområde. Arbetet utgår från internationella miljökonventioner och har stöd i de nationella miljömålen och den gemensamma synen på en hållbar utveckling. Mot denna bakgrund föreslås

- att bilagda dokument skall utgöra Kristianstads kommuns och Länsstyrelsen i Skåne läns Handlingsprogram för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike 2007-2009
- att medverka i arbetet med att synliggöra verksamheter och platser i Biosfärområdet, där satsningen på ett naturum är en mycket viktig del
- att medverka i arbetet för att i brett samarbete hitta nya redskap som tillsammans med befintliga verktyg kan verka för att bevara, utveckla och uthålligt nyttja de sandiga odlingsmarkerna
- att medverka i arbetet med att sammanställa och fördjupa kunskapen, försöka finna orsakerna och föreslå åtgärder och följa upp dessa när det gäller förändringarna i Hammarsjön och Araslövssjön, samt att fortsatt ställa sig bakom den prioritering som fastlagts i tidigare handlingsprogram beträffande naturskydd, skötsel, uppföljning och viltförvaltning (tranor och gäss) i våtmarksområdet längs Helge å
- att medverka i den pågående organisationsförändringen som skall omfatta bemanningen av Biosfärkontoret med naturum samt naturvårdsskötselorganisationen. I detta sammanhang klargörs också rollerna för samrådsgruppen, ett framtida biosfärråd samt för olika samarbetsparter.

Kristianstad 2007-04-17

Sven-Erik Magnusson
chef Biosfärkontoret och
koordinator Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Bilaga 1 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram. Beslut, Kommunfullmäktige 07-06-12.

Bilaga 2 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram. Beslut, Länsstyrelsen 07-06-28.

KF § 146

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009

Dnr KS 2007/371 Dpl 020

Handlingsprogrammet för 2007-2009 är det fjärde handlingsprogrammet och har nu bredare fokus än tidigare handlingsprogram. Handlingsprogrammet utgör ett policydokument och en gemensam plattform för kommunens och länsstyrelsens verksamhet i Vattenriket. Detta, nya handlingsprogram tar fasta på att Kristianstads Vattenrike blev godkänt av Unesco som ett biosfärområde år 2005. Kristianstads kommun och länsstyrelsen var några av de parter som skrev under ansökan.

I handlingsprogrammet kommer nedanstående verksamheter att prioriteras:

- * Arbete med synliggöra, verksamheter och platser i Biosfärområdet
- * Ökad tillgänglighet för funktionshindrade
- * De sandiga odlingsmarkerna
- * Miljöövervakningsprogram och åtgärdsprogram för Hammarsjön och Araslövssjön
- * Organisationsförändring av Biosfärkontoret

Beslutsunderlag

Kommunstyrelsens beslut 2007-05-23 § 128

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

- Policydokumentet Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009 skall utgöra Kristianstads kommuns och Länsstyrelsen i Skåne läns Handlingsprogram för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike 2007-2009

Kommunfullmäktiges behandling**Yrkande**

Heléne Fritzson (s) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslut

- Policydokumentet Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009 skall utgöra Kristianstads kommuns och Länsstyrelsen i Skåne läns Handlingsprogram för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike 2007-2009.

Vår referens

Miljöavdelningen

Naturskyddssektionen

Hans Cronert

040/044-25 26 87

0708-777735

*Al
Pressen
P. Lörkvist
S-E Magnusson*

070919

KRISTIANSTADS	
2007	
Diarie nr	2007/371
Beholdn.	02.0

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att föreliggande handlingsprogram, *Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009*, skall utgöra policydokument och underlag för länsstyrelsens verksamhet i Kristianstads Vattenrike.

Bakgrund

Handlingsprogrammet för 2007-2009 är det fjärde handlingsprogrammet och har nu bredare fokus än tidigare handlingsprogram. Handlingsprogrammet utgör ett policydokument och en gemensam plattform för kommunens och länsstyrelsens verksamhet i Vattenriket. Detta, nya handlingsprogram tar fasta på att Kristianstads Vattenrike blev godkänt av Unesco som ett biosfärområde år 2005. Kristianstads kommun och länsstyrelsen var några av de parter som skrev under ansökan.

I handlingsprogrammet prioriteras nedanstående verksamheter:

- * Arbete med synliggöra, verksamheter och platser i Biosfärområdet
- * Ökad tillgänglighet för funktionshindrade
- * De sandiga odlingsmarkerna
- * Miljöövervakningsprogram och åtgärdsprogram för Hammarsjön och Araslövssjön
- * Organisationsförändring av Biosfärkontoret

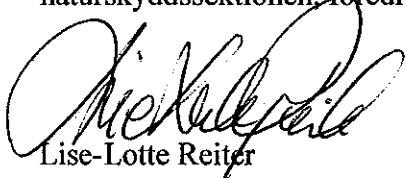
2007-06-28

511-33187-07

1290-228

Programmet har tagits fram i samarbete mellan Länsstyrelsen och Kristianstads kommun och har antagits av kommunstyrelsen den 23 maj 2007 och kommunfullmäktige den 12 juni.

 I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit Länsöverdirektör Liselotte Reiter, beslutande, Elisabeth Hellmo, miljödirektör och Hans Cronert, naturskyddssektionen, föredragande.

Lise-Lotte Reiter

Hans Cronert

Bilaga

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike – Handlingsprogram 2007-2009

Kopia till

Kristianstads kommun (kommunstyrelsen, tekniska nämnden, mark- och exploateringsavdelning vid kommunledningskontoret, stadsbyggnadskontoret, kommunekologen, biosfärkontoret)

Naturvårdsverket

Akten

Miljöavdelningen: sektionsansvariga, EH, AL, HC (~~e-post~~)

Lantbruksavdelningen

Förvaltningsavdelningen

***Vattenriket i fokus* är Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrikes skriftserie (ISSN 1653-9338).**

I *Vattenriket i fokus* publiceras rapporter och inventeringar som utförts på uppdrag eller i samarbete med Biosfärkontoret. Skriftserien startade år 2006.

2006:01 Hammarsjöns häckande fåglar
Inventering 2006 och utvecklingsedan 1956
Patrik Olofsson

2007:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike
Verksamheten år 2006
Biosfärkontoret

2007:02 Flyginventering av grågås i Hammarsjön och Araslövssjön samt delar av
Oppmannasjön och Ivösjön
Patrik Olofsson

2007:03 Inventering av solitära bin väster om Åhus på Ripa Sandar, Horna Sandar och
Sånnarna inom Biosfärområde Kristianstads Vattenrike
Mikael Sörensson

2007:04 Uppföljning av settlingbottnar för flodpärlmusslan i Vramsån
Undersökningar år 2006 fisk och glochidielarver
Ekologgruppen

**2007:05 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Handlingsprogram 2007-2009
Biosfärkontoret**